

CARL HAMPUS LYTTKENS

Ingen vapenexport – ärtbössor i försvaret?

Inhemsk produktion av krigsmateriel har av tradition varit en viktig beståndsdel av den svenska säkerhetspolitiken. En egen försvarsindustri kan ses som en nödvändig förutsättning för alliansfriheten, för tillgång till krigsmateriel i en krissituation etc. Avgörande för varje analys av den svenska vapenexporten är om detta behov tas som ett givet faktum.

Nyligen diskuterade Peter Jennergren två effekter av vapenexporten (Jennergren [1989]). Hans analys visade bl a att om vi utgår från att vi skall ha en svensk försvarsindustri, så gäller a) att vapenexporten sänker kostnaden för att hålla en given produktionskapacitet i landet och b) att vapenexporten sänker de genomsnittliga produktionskostnaderna vilket eventuellt leder till lägre priser för FMVs upphandling.

Forekomsten av svensk vapenexport ger emellertid det svenska samhället ytterligare en intäkt, som kanske är väl så viktig i detta sammanhang. Från skattebetalarnas synpunkt utgör den en delgaranti för att den offentliga sektorn tillhandahåller något av värde. En invånare i Sverige betalar varje år en anseelig summa till försvaret. Exempelvis motsvarar anslaget till Försvarsdepartementet omkring 4200 kr per person i år. Dessa skattepengar slussas genom många och långa kanaler innan de når fram till dem som står för själva produktionen av vårt

försvaret. Hur skall man veta att man får något för pengarna? Att landet inte blivit invaderat är ju trevligt, men utgör inget säkert tecken på att försvaret har den effektivitet som invånarna väntar sig för sina skatter.¹

Vi hoppas dels att försvaret verkar avskräckande, dels att det har önskad militär styrka i händelse av krig. Skattebetalarnas/konsumenternas information är dålig på båda dessa punkter. Vi har här samma problem som i sjukvården – de som producerar den offentliga tjänsten är samma experter som skall informera oss om dess kvalitet. För försvaret tillkommer problemet att vi kanske (helst) inte får se det användas under vår livstid. Även om realistiska övningar genomförs misstänker man att dessa långtifrån säger allt om effektiviteten i en verklig krigssituation. Det är ungefär som om kranskärloperationer normalt inte behövdes så länge operationskapaciteten finns, kirurgerna under tiden övade sig med att operera på dockor, och vi vet att det kan inträffa att de måste börja operera även människor.

Vapenexport ger den svenske skattebetalaren en viktig upplysning, nämligen att det svenska försvarets utrustning säkert är av samma klass som den som andra krigsmakter har tillgång till. Detta visar av att den svensktillverkade krigsmaterielen går att sälja till andra länder på den öppna marknaden. Det är naturligtvis inte någon fullständig kvalitetskontroll av det svenska försvaret, men det är åtmin-

Fil dr CARL HAMPUS LYTTKENS är verksam vid Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet.

¹ Vi har ju som bekant klarat oss förre med en försvarspotential som *ex post* forefallit klen tilltagen.

stone *en* stor pusselbit. Så länge vi väljer att själva producera vår krigsmateriel kan jag inte se något annat sätt att få denna konsumentinformation. För att fortsätta med sjukvårdsparallellen – vi vet fortfarande inte hur skicklig kirurgen är, men vi vet åtminstone att hjärt-lungmaskinen fungerar.

Referenser

- Jennergren, P, [1989], "Vapenexportens betydelse för försvarsindustrin och försvaret". *Ekonomisk Debatt*, Årg 17, s 605–617.